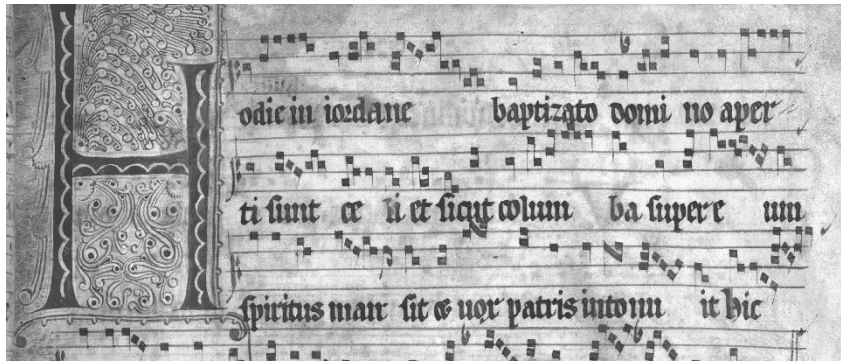

De nachtelijke gezangen van Beatrijs

Een 13de-eeuws antifonarium uit de abdij van Nazareth in Lier

Iris Eysermans, professioneel organiste, voltooide de opleiding "Gregoriaans" aan het Centrum Gregoriaans in Drongen in 2020. Al snel stelde ze zich de vraag: zouden er nog manuscripten zijn uit Lier? Lier kent immers een lange geschiedenis van verschillende ordes, kloosters en abdijen.

Iris kwam in contact met het Liers Genootschap voor Geschiedenis en zo werd haar zoektocht bevestigd: een manuscript, en wel uit de dertiende eeuw, uit een vrouwenabdij!

Ze werd bezieler van een bijzonder project rond de ontsluiting van een dertiende-eeuws antifonarium uit de voormalige cisterciënzerabdij van Nazareth te Lier. Tijdens deze periode was de befaamde mystica Beatrijs van Nazareth de eerste priorin van de abdij. De gezangen uit dit antifonarium, hoofdzakelijk responsoria en antifonen, zijn enkel bestemd voor de metten, het nachtelijke gebedsmoment.

Met Erfgoedcel Kempens Karakter, het Liers Genootschap voor Geschiedenis en het Stadsmuseum van Lier als belangrijkste partners, zal er een presentatie van dit project plaatsvinden in oktober - november 2024 in de vorm van een publicatie met cd, een lezing, drie concerten, een tentoonstelling en een documentaire.

Voor de publicatie biedt Marc Mees in een eerste hoofdstuk een grondig maar beknopt overzicht van de geschiedenis van de Abdij van Nazareth. Vervolgens bestudeert Lieve De Kesel uitvoerig de constructie van het handschrift zelf. Ze bekijkt waar en hoe het werd vervaardigd en gedecoreerd en waar het handschrift werd bewaard.

In een derde bijdrage richt **Pieter Mannaerts zich op de muzikale aspecten van de codex:**

Uit de middeleeuwse Lage Landen bleven heel wat liturgische handschriften bewaard; een aanzienlijk deel van deze codices bevat muzieknotatie. Het antifonarium uit de abdij van Nazareth, vandaag in privébezit, is om meerdere redenen een bijzonder handschrift. Dankzij de twee colofons aan het eind van het handschrift (fol. 182v en 186r) kennen we de bestemming van het handschrift (de abdij Nazareth in Lier), maar ook de datum van zijn vervaardiging (1244-1245) en bovendien de namen van twee vervaardigsters: Agnes, de *scriptrix* die de teksten schreef, en Christina, de *notatrix* die voor de muzieknotatie instond. Het antifonarium uit Nazareth bevat de cisterciënzer versie van de officiegezangen – de eigen 'editie' van het gregoriaans die de orde in de twaalfde eeuw samenstelde op initiatief van Bernardus van Clairvaux. Het bijzondere aan het antifonarium uit Nazareth is dat het enkel de gezangen voor de metten bevat; een dergelijk antifonarium wordt gewoonlijk 'nocturnale' genoemd. Nocturnales komen niet vaak voor, en al zeker niet in de dertiende eeuw – bijna alle bekende exemplaren dateren uit de vijftiende. De gezangen in dit nocturnale bieden de luisteraar van vandaag een klinkende toegang tot Beatrijs en haar mystieke wereld.

Uit dezelfde abdij van Nazareth is eveneens een prachtig orgel bewaard. Het is een Vlaams orgel vervaardigd door Blasius Bremser tussen 1655-1679. Na een uitgebreide restauratie schittert het orgel momenteel in volle glorie in de Sint-Laurentiuskerk te Schoonbroek, Ekeren.

De abdij van Nazareth in Lier. Een beknopte geschiedenis

Sinds hij weduwnaar was geworden ijverde Bartholomeus van Tienen (1163-1260) voor de hervorming en stichting van een aantal vrouwenkloosters. Zijn drie dochters, Christina, Sybilla en Beatrijs volgden hem in de opeenvolgende stichtingen. Hij zorgde er overigens voor dat ze een degelijke opleiding kregen in onder meer het kopiëren en verluchten van handschriften. In 1235-1236 vatte hij op gronden die hertog Hendrik I in 1225 ter beschikking had gesteld, de oprichting aan van een klooster in Lier.

De jongste van hen zou bekend worden als de mystieke schrijfster Beatrijs van Nazareth (ca 1200-1268) van wie de *Seven manieren van heileger minne* het oudst bewaarde Middelnederlandse proza vormt. Het klooster verhuisde in 1245 naar een plaats ten noorden van de stad aan de oever van de Kleine Nete. Na eeuwen van woelige tijden en oorlogen bleef alleen het poortgebouw uit 1616 over.

In het begin van jaren '50 werd in Brecht een nieuwe cisterciënzerabdij voor monialen gesticht en met een uitdrukkelijke verwijzing naar de Lierse voorgangster eveneens Onze-Lieve-Vrouw van Nazareth genoemd. In 1986 werd de abdij officieel erkend als opvolger van de gelijknamige Lierse abdij.

www.iriseysermans.be

25 oktober 2024: Stadsmuseum Lier

Start tentoonstelling Antifonarium, Abdij van Nazareth en het Bremser-orgel

27 oktober 2024, 20u15: Begijnhofkerk Lier

Concert met Psallentes en Hendrik Vanden Abeele, Iris Eysermans, orgel

Tickets: www.lierscultuurcentrum.be

16 november 2024, 20h: Sint-Lambertuskerk, Kessel

Concert-lezing door Pieter Mannaerts, vocaal ensemble "Lyra Antiqua" met Jan van Elsacker (Podiumacademie Lier, Tine Hendrickx en Iris Eysermans op organetto (AMWN Noorderkempen)

Tickets: Parochiale Werkgroep 't Klooster

romain.verreydt@skynet.be 0496 52 42 21

1 december 2024, 20h: Sint-Laurentiuskerk, Schoonbroek, Ekeren.

Concert met Psallentes en Hendrik Vanden Abeele, Iris Eysermans, orgel

Tickets: www.252cc.be orgelekeren@gmail.com 0475 39 38 85

Mia Pastijn